

A VÁLLALATOK STRATÉGIA-ALKOTÁSÁRA HATÓ TÉNYEZŐK: A GAZDASÁGI NÖVEKEDÉS, A TÁRSADALMI FEJLŐDÉS A FENNTARTHATÓSÁG ÉS A VERSENYKÉPESSÉG

FACTORS AFFECTING THE STRATEGY FORMULATION PROCESS OF COMPANIES:

ECONOMIC GROWTH, SOCIAL DEVELOPMENT, SUSTAINABILITY, AND COMPETITIVENESS

Mester Éva¹ – Tóth Róbert² – Túróczi Imre³

¹Szegedi Tudományegyetem Közgazdaságtani Doktori Iskola, Ph.D. Doktorandusz

²Szent István Egyetem Gazdálkodás- és Szervezéstudományok Doktori Iskola, Ph.D. Doktorandusz

³Neumann János Egyetem, főiskolai tanár

Kulcsszavak:

újszerű trendek, fenntartható növekedés, új szemlélet

Keywords:

new trends, sustainable growth, new approach

Összefoglalás

A tanulmányban részletesen bemutatjuk a gazdasági növekedés hagyományos és újszerű trendjeit, melyek alapján kijelenthető, hogy egy komplex rendszerről van szó, amelynek elemzése szinte mindig időszerű, ami elsősorban a rohamosan változó, globális rendszereknek, kapcsolati hálózatoknak tudható be. A gazdasági növekedés a 21. században is rendkívül fontos, azonban új szemléletmód kapcsolódik hozzá. Megjelenik két fontos tényező, azaz a fenntarthatóság és a társadalmi fejlődés. Jóllehet, hogy a gazdasági növekedés és a társadalmi fejlődés egymással ellentétes irányú, amely egyáltalán nem szolgálja a fenntartható növekedés elméletének alap gondolatát. A tanulmányban arra törekedtünk, hogy bemutassuk ennek a rendszernek az összetettségét, illetve az azt befolyásoló tényezők körét.

Summary

The study has thoroughly presented the classic and new trends of economic growth, and on this basis, it can be stated that this is a complex system, and its analysis is almost always relevant, mostly because of the rapidly changing global systems and networks of contacts. The economic growth is extremely important in the 21st century as well, but with a new approach. Two very important factors appear: sustainability and social development. Albeit the economic growth and the social development are in the opposite directions, not serving the basic idea of sustainable development at all. In this study, we aimed at portraying the complexity of this system and the range of factors influencing it.

1. BEVEZETÉS

A gazdasági növekedés és a versenyképesség a közgazdaságtan egyik legtöbbet elemzett témái, amelyeknek alakulása közvetlenül befolyásolja az egyének és a társadalom egészének jólétét. A szakadatlanul erősödő verseny miatt napjainkra felértékelődött a vállalatok jövőorientáltsága, a jövőorientált stratégiaalkotás. Mindez azonban feltételezi a megfelelő vállalati jövőkép és az erőforrások, cselekvési alternatívák helyesebb ismeretét (Kozma-Gyenge, 2015).

„A 2008-as pénzügyi és gazdasági világválság jelentős hatással volt a teljes piac szereplőire és ez a mai napig érezhető. A gazdasági előrejelzések szerint a 2013-14-es években Európa gazdasága stagnálni fog, a vezető európai országok is recessziót prognosztizálnak a közeljövőben. Ennek köszönhetően nem egy átmeneti, hanem egy új, szinte állandósult állapot alakult ki a válság nyomán, amely még hosszú évekig is eltarthat” (Karmazin et al., 2013; Karmazin, 2014).

A válság azonban rávilágított az olyan globális szintű társadalmi problémákra is, mint a környezetszennyezés, a fenntarthatóság, a tömegfogyasztás, illetve a társadalmi egyenlőtlenségek. A megoldás egyik módjaként az erőss, nyílt forráskódú technológiák felívelése új értékeket segít formálni: a nyitottság, az átláthatóság, az eredetiség azok az értékek, amelyek az utolsó évtized uralkodó technológiájából fakadnak.

Mindezek ismeretében kijelenthetjük, hogy újszerű, innovatív, aktív stratégiára van szükségük a gazdaság szereplőinek az eredményes működés végett. A stratégia nem más, mint válasz arra, hogy a vállalat az alapvető célját hogyan, milyen módon és eszköztárral valósítsa meg. A stratégia továbbá egy válasz a külső lehetőségekre és fenyegetésekre, valamint a belső erősségekre és gyengeségekre, versenyelőnyök elérése céljából. A gazdaság versenyképességéhez elengedhetetlen a jól működő pénzügyi rendszer (Pataki-Tangl, 2017), megfelelő és magas szintű pénzügyi szolgáltatás, valamint a beruházásokhoz, a működéshez szükséges források kellő mértékű biztosítása. A bankrendszer számára szintén hatalmas piaci kihívás a fintech cégek által kínált pénzügyi technológiai/informatikai rendszer és gyanakodva kell figyelniük a „peer-to-peer lending”, vagyis a hagyományos pénzintézetek kiiktatásával pénzt közvetítő cégek működését is, ránézve a forgalmi adatok exponenciálisan emelkedő görbéire.

2. A GAZDASÁG TELJESÍTMÉNYÉNEK ÉS A TÁRSADALOM JÓLÉTÉNEK MÉRÉSE

Egy nemzetgazdaság mindenkori állapotát a magánszemélyek egyedi teljesítményei mellett, természetesen a működő vállalatok gazdálkodása határozza meg. A gazdasági fejlettség színvonala pedig nagymértékben befolyásolja a lakosság életkörülményeinek és a vállalatok életgörbéjének alakulását. A nemzetgazdaság teljesítményét aggregát mutatószámok segítségével mérik. A világon nincs még egy másik olyan mutatószám, amire akkora figyelmet fordítanak a gazdaság szereplői, mint a GDP-re (Gross Domestic Product; bruttó hazai termék). A vállalatvezetők, a befektetők, sőt még a kormányzatok is jelentős figyelmet fordítanak a makrogazdasági elemzőknek a gazdaság teljesítményére vonatkozó előrejelzéseire. A GDP megmutatja, hogy egy adott gazdaság egy évben összesen mekkora új értéket állított elő. Felvetődik azonban a kérdés, hogy a gazdasági növekedés valóban jobb anyagi körülményeket, magasabb elégedettséget és boldogságot jelent-e? Valóban jobban teljesít egy nemzetgazdaság, vagy az egész világ, ha dübörög a gazdaság? A kérdést neves Nobel-díjas közgazdászok határozottan válaszolják meg: nem. Stiglitz, Sen és Fitoussi (2009) a következőt írták: „...Azok a tisztségviselők, akik a GDP alapján kívánják irányítani a társadalmat és a gazdaságot, olyanok, mint az a pilóta, aki megbízható iránytű nélkül próbálja tartani az irányt...”.

Kennedy (1968) a következőt mondta: „...A GDP mindent mér, kivéve azokat a dolgokat, amiért érdemes élni...”. A GDP csupán a pénzben kifejezhető hozzáadott új értéket méri, ami egyben a gyenge pontját is jelenti. Ebből következik, hogy a GDP nem tökéletes, sőt nem is igazán jó mérőszám egy ország jóléte, életminősége, általában társadalmi fejlettsége kifejezésére. Nem veszi figyelembe az ember okozta természeti károk negatív hatásait sem. A GDP növekszik a természeti katasztrófák és szennyezések idején, a bűnözés növekedésének hatására, vagy éppen a háborúk idején, mivel a keletkezett károk helyreállítása, javítása, új eszközök beszerzése, a mentők, tűzoltók, katasztrófavédők bevetése mind-mind pénzáramlással jár együtt, ami növeli a gazdaság teljesítményét. A nem piaci teljesítmények értékelése és a GDP-ben történő számbavétele is további problémás terület. A GDP akkor is nő, amikor az autók a dugóban állnak és több üzemanyagot fogyasztanak, habár mindez káros az egészségünkre. Fontos továbbá kiemelni, hogy csak a kifizetett, pénzáramlással járó munkát veszi figyelembe, így számos olyan háztartási tevékenységet (gyermeknevelés, idős gondozás, barátok által történő segítségnyújtás stb.) figyelmen kívül hagy, amelyek gazdasági szempontból produktívak és fontosak. Ebből következik, hogy növekvő GDP mellett csökkenthet egy nemzetgazdaság jóléte, valamint az életminőség emelkedhet

gazdasági növekedés hanyatlása mellett is. Az elmúlt időszakban ezért felmerült az igény valódi jóléti mérőszámok megalkotására, hiszen az eddigiek alapján nyilvánvaló, hogy a GDP valójában a gazdaság összteljesítményének egyik kifejezője, de a társadalom fejlődését, az emberek jólétét és életminőségét nem tudja jól mérni.

A GDP mellett egyre nagyobb szerepet tölt be az ún. Better Life Index, vagyis a Jobb Élet Indexe. A Better Life Index célja az, hogy a GDP-n túl 11 tényező (pl.: képzettség, foglalkoztatottság, jövedelem, környezet, biztonság, munkaidő-szabadidő aránya stb.) figyelembe vételével vizsgálja az egyes országok jólétének mértékét.

Angus Deaton Nobel-díjas közgazdász szerint (Internet 4) is a jólét összetett fogalom, beleértjük a jövedelmet, a leélt évek számát, az egészséget, képzettséget, de a lehetőséget is sorsunk irányításába. A világ nagy előrehaladást ért el e területen, van még azonban tennivaló. A kérdés már csak az, hogy milyen sebességgel folytatódhat majd a jövőben ez a növekedés. Deaton elemzi az olyan kockázatokat is, mint a klímaváltozás, a fejlett gazdaságok lassú és egyenlőtlen növekedése, a népvándorlás és a kínai gazdaságot feszítő problémák. Az általa vizsgált adatokból kiderül az is, hogy nem a bérek emelkedése, hanem az oktatás színvonala gyakorolja a legnagyobb hatást az emberek várható élettartamára, ezt a közegészségüggyel, a gyógyszerekkel és a táplálkozással kapcsolatos modern tudás elterjedésével magyarázza. Azt írja, valóban igaz, hogy a mai kor legnagyobb kihívásaira nem kínálkozik tálcán a megoldás, de nem volt ez másként akkor sem, amikor évezredek át tartó szegénységet és korai halált hagytunk a hátunk mögött. Mivel erőforrásaink minden adott pillanatban szűkösek, időről időre döntenünk kell, hogy kiknek juttatunk többet, szükségképpen a többiek kárára - állapítja meg.

A szociális kapcsolatok, a jövedelem, a lakhatás, a foglalkoztatás, a jólét és az egészség területén, sajnos, átlagon alul helyezkedik el hazánk az OECD országaira 2015-ben közölt Better Life Index alapján (Internet 1.). Ezek rendkívül fontos tényezők, hiszen a munkavállaló egészségi állapota, jó közérzete nagymértékben befolyásolja a munkája minőségét, ezáltal kihat az egész szervezet, végül a teljes nemzetgazdaság eredményességére, hatékonyságára is.

3. GAZDASÁGI NÖVEKEDÉS

A közgazdaságtan fejlődése során számos elmélet született, amely a növekedéssel kapcsolatos (Katits,2002). A növekedés elmélete mind a mikroökonómia, mind pedig a makroökonómia szakterületén megtalálható., Gondoljunk csak a mikroökonómiai szinten értelmezhető vállalati növekedéselméletekre: A vállalatok életgörbéjének modellezésére mára számos külföldi és hazai kutató tett kísérletet. Az egyik ilyen modellt alapját Ischak Adizes alkotta meg, aki a vállalkozások életútját egy élő szervezet fejlődésének szakaszaival azonosította. Adizes (1992) modellje a növekedés mellett a felmerülő töréspontokat is tartalmazza. Ezzel ellentétben Larry E. Greiner (1998) kizárólag a növekedési pályát írja le az egyes evolúciós és revolúciós időszakok jellemzésének kiegészítésével. Jeffrey A.Timmons amerikai közgazdász tipológiája a gyorsan növekvő vállalkozások életpályájával foglalkozik. Szerb László életciklus modellje a növekedés elemzését kiegészíti a vállalkozás és külső környezete között fennálló szoros kapcsolatrendszerrel (Szerb és Ulbert, 2008). Salamonné Huszty Anna a hazai kis-és középvállalkozások növekedési pályájának elemzését a stratégia szemszögéből elemezte.

A nemzetgazdasági szintű növekedéselméletek a neoklasszikus irányzatban a csökkenő hozamok törvénye köré épültek, ami azt jelentette, hogy a növekvő befektetéssel a gazdaság egyre kevesebb végterméket (elsősorban: terméket) képes előállítani. E megközelítés szerint a gazdasági növekedés két tényező függvényében alakul: a munkaerő és a tőke. Amennyiben a tőke mennyisége konstans (Artner,2016), az esetben hiába növekszik a munkaerő számossága, a gazdasági teljesítmény nem fog arányosan bővülni. Továbbá ha emelkedik a befektetett tőke mértéke, de a munkaerő mennyiség nem változik, ez esetben minden egyes újabb tőkebefektetés csökkenő hozammal jár együtt (Mankiw,2010). Ezen logikához kapcsolódik a növekvő határköltés gondolata, miszerint egy újabb egység előállítása magasabb értéket von maga után, mint amekkorát

az előző egység megkövetelt.

Ezt a modellt folytatta, bővítette a Nobel-díjas közgazdász, Robert M. Solow (1999), amikor a tőke és a munkaerő tényezői mellé beemelte a technológiai tudást. Solow felfogásában a nemzetgazdaságban működő tőketömeg megegyezik a korábbi beruházások összegével. Az újabb beruházások pedig a már meglévő tőke elhasználódását fedezik, vagyis az új beruházások mértékével nem nőhet arányosan a gazdaság. Így annak érdekében, hogy a gazdasági növekedés fenntartható legyen, növelni kell a beruházásokat, mégpedig nem feltétlenül csak az épületekbe és gépekbe, hanem a technológiákba, a technológiai tudás bővítésébe is (Csath,2014). Napjainkban pedig új növekedési elméletek a meghatározók, amelyekben a fizikai erőforrásokkal szemben a tudás, a kreativitás és az innováció kiemelt szerephez jut. A neoklasszikus modellben megjelenő tőke (gépek, berendezések, épületek stb.)működésük során veszítenek értékükből és egyre kevesebb új értéket lehet általuk előállítani. Ezzel ellentétben áll azonban a humán tőkén nyugvó megközelítés, hiszen a tudás, az ötletek, az elképzelések bővíthetők, tovább alakíthatók – így növekvő hozamot termelnek. Az új növekedési modell tehát a tudásalapú társadalomra épít, amelyben a szellemi tőke jelenti a versenyképesség legmeghatározóbb forrását. Mindezek ismeretében érdemes megnézni azt is, hogy egy nemzetgazdaság mivel tud hatékonyan fellépni a versenyképesség platformján. Alapvetően azt mondhatjuk, hogy egy ország három tényezővel képes a versenyképes pozíció biztosítására^[1]:

- természeti erőforrások (pl.: Arab-országok, Oroszország)
- tudás, innováció (pl.: Dánia, Svédország, Finnország)
- olcsóság; elsősorban olcsó munkaerő (pl.: Távol-Kelet országai).

A fentiek alapján érdemes átgondolni, hogy a hazai gazdaságot mely kategóriába sorolhatnánk be. Az elmúlt időszakban megjelent statisztikák mind alátámasztják, hogy azok az országok képesek versenyképességük stabil biztosítására, amelyek tudással, innovációval, magas hozzáadott értékkel jelennek meg a verseny piacon. Ezen a területen pedig kiemelt szerephez jutnak a hazai kis-és középvállalkozások azáltal, hogy a gazdasági szereplők közül a legrugalmasabban képesek alkalmazkodni a környezetben bekövetkező változásokhoz.

4. A VERSENYKÉPESSÉG ÉRTELMEZÉSE

A versenyképesség fogalmának meghatározására irányuló törekvések palettája meglehetősen széles körű. Noha a szakirodalmi meghatározása sokszínű, a versenyképesség hazai és nemzetközi szinten érvényes fogalma közötti differenciálás igénye egyaránt megjelenik valamennyi elméletében. Más aspektusból elemezhető ugyanis a versenyképességi helyzet egy külföldön működő vállalkozás, és más egy nemzeti határokon belül működő vállalkozás esetében. Utóbbiak versenyképességének növeléséhez adott esetekben szükséges az állami szerepvállalás.

A nemzeti szintű versenyképesség az állammal szemben a következő feladatokat foglalja össze: (Csath, 2015).

- a rendelkezésére álló erőforrások hatékony hasznosítása
- a szaktudásra és képességekre vonatkozó hasznosítási képesség,
- a lakosság életszínvonalának, életminőségének javítása;
- olyan gazdasági szerkezetet létrehozása, amelyben jelentős a hozzáadott érték
- emelni az ország tudásszintjét.

A nemzeti erőforrásokkal való gazdálkodás különös fontos, azaz hogy mennyire hatékonyan, és jövőorientáltan használja fel egy ország a saját értékeit, ún. a fizikai, az anyagi és a humán erőforrásait. A humán tőke fejlesztése esszenciális jelentőségű a versenyképesség fokozásában (Fukuyama,2007). Megjegyzendő azonban, hogy magas szaktudású embereket is lehet olyan munkahelyeken alkalmazni, ahol tudásukat, képességeiket nem tudják eredményesen hasznosítani, és lehet úgy foglalkoztatni, hogy nemcsak igénybe veszik a tudásukat, de ösztönzik is őket arra, hogy azokat állandóan továbbfejlesszék. Ez pedig folyamatos befektetést jelent a humán

erőforrásba (Csath, 2015). A humán tőkére vonatkozó megfelelő vállalati akciók nem csak a humán tőke „megszerzése”, de annak megtartása érdekében is nélkülözhetetlenek. Ennek kapcsán érdemes megemlíteni a vállalkozások béropolitikáját. A vállalkozások profitmaximalizálásra törekednek, ezért a költségeiket, ezek közül elsősorban a munkabéreket próbálják a lehető legalacsonyabb szinten tartani. A költségcsökkentéshez az állam is hozzájárulhat, hiszen a cégen belüli képzési programok biztosítása, a kutatási-fejlesztési költségekhez és munkahelyteremtéshez való állami hozzájárulás is állami felelősség. Ebből következően a vállalkozások működése szempontjából azon ország tekinthető optimális telephelynek, ahol a lehető legnagyobb költségcsökkentő és nyereségnövelő kedvezményekre tehetnek szert. Fontos azonban megjegyezni, hogy az alacsony bérek alacsony életszínvonalat és minőséget tesznek csak lehetővé, ez csökkenti az adóból származó állami bevételt, így pedig kevesebb forrás jut arra, hogy tudásba és az egészség megőrzésébe be ruházzon egy kormány. Jóllehet éppen ezzel növelné a nemzeti versenyképesség javításának jövőbeli esélyeit. Ezzel szemben a nemzetközi versenyképesség szemléletét jól példázza az IMD legfrissebb versenyképességi tanulmánya (2015), melynek értelmében Magyarország legfőbb versenyképességi előnye abban áll, hogy a külföldi befektetők számára a jó tudásszinthez és munkakultúrához képest olcsó a munkaerő, ugyanakkor a különböző támogatások és kedvezmények szintje magas.

5. ÚJ GAZDASÁGI FOLYAMATOK

Az elmúlt három évtizedben globális szinten érzékelhető gazdasági és nem gazdasági változások,

- egyre növekvő árnyomás;
- globalizáció (és a globális erőviszonyok eltolódása);
- határok lebontása;
- növekvő munkamegosztás;
- a kereslet mennyiségének és minőségének rohamos növekedése;
- népességnövekedés;
- a fokozódó egyedi vevői igények;
- a világpiac gyorsuló dinamikája;
- globális tőkepiacok kialakulása;
- közvetlen tőkebefektetések (foreign direct investment, FDI) globálissá válása;
- az információkhoz való mind egyszerűbb és könnyebb hozzáférés;
- nemzetközi pénzpiacok fokozódó összefonódása;
- egyre növekvő gazdasági és társadalmi különbségek;
- a termékek és szolgáltatások összetettségének emelkedése;
- a munkafolyamatok komplexitásának fokozódása;
- a logisztikai folyamatok gyenge pontjainak kiéleződése;
- a meglévő kapacitások növelésének eszköztára korlátos.

valamint az ebből következő világgazdasági összefonódások kialakulása lényeges változásokat idézett elő a közgazdaságtan tudományában. A fentiekben bemutatott tényezők arra utalnak, hogy a világgazdasági keretfeltételek továbbra is dinamikusak, nagy volatilitásúak és bizonytalanok maradnak. Ezen globális szintű átrendeződések vezettek el odáig, hogy ma már képesek vagyunk – és kell is – ellátási láncokról beszélni. A legfontosabb ideológiai változásnak talán azt tekinthetjük, hogy a funkcióorientált megközelítést felváltotta a folyamatorientált szemléletmód. Mindez azt jelenti, hogy ma már nem az egyes munkafázisok elkészítésén van a hangsúly, sokkal inkább a vállalati határokon túlnyúló folyamatok hatékony –az értéklánc szemléletmódot szem előtt tartva –összerendezésén és azok hibátlan megvalósításán (Göpfert,2005). Ezen gondolatok alapján bevezethetjük az ún. nemzetközi menedzsment fogalmát, amely magában foglal minden olyan üzleti és közszolgálati tevékenységet, amelyet legalább két vagy annál több országban végeznek az üzletmenet sikeres lebonyolítása érdekében (Daniels-Radebaugh,1994). A nemzetközi menedzsment tehát az országhatárokon átnyúló üzleti tevékenységek irányítását jelenti.

A világszinten megvalósuló (vállalati és országhatárokon átívelő), hálózati rendszerbe

szervezett termelés azt jelenti, hogy a gyártás rugalmasan tud alkalmazkodni a piacok, a vevők igényeihez, valamint külső és belső környezeti tényezők változásaihoz. Mindezt a beszállítók, a partnerek, az értékesítés és az ügyfelek állandó, bizalmi kapcsolatain alapuló kölcsönhatása és együttműködése teszi lehetővé.

A jólét, valamint a magas fokú mobilitás és életminőség három ipari forradalom teljesítményén nyugszik, amelyeknek technológiai eredményei tették lehetővé a munkatermelékenység állandó növekedését. A következmények azonban paradox módon értékelhetők:

- Egyrészt: ugyanazon munkaráfordítással, egyre több termék kerül előállításra, valamint a fogyasztók a megemelkedett (illetve folyamatosan emelkedő) jövedelmekből egyre többet tudnak fogyasztásra költeni.
- Másrészt: ezen termelékenység fokozódás további következménye, hogy a munkafolyamatok gépiesítésének hatására az élőmunkaigény csökkenésnek indult.

A World Economic Forum (2015) tanulmánya szerint a következő néhány évben a világon mintegy 5 millió munkahely megszűnésére lehet számítani. A tanulmány arra is kitér, hogy mindemellett valamivel több mint 2 millió új munkahely keletkezik a piacokon. Természetesen a megszűnő és a létre jövő munkahelyek nem ugyanazokat a képességeket igénylik, ezért óriási felelőssége van az országok oktatáspolitikáinak abban, hogy a jövő versenyképes munkaerőjét kiképezzék (Internet-3). Felmerül a kérdés, hogy milyen munkahelyekre lesz szükség a jövőben? Erre a következő két válasz adható:

- Egyrészt olyan munkahelyekre és munkakörökre lesz szükség, amelyekben magas a hozzáadott-érték, valamint nagy szerep jut az informatikai szaktudásnak és a digitális termelésnek. Ennek tükrében új termékek, ellátási láncok, gyártási folyamatok születnek meg.
- Másrészt a jelentős mértékű változásokhoz, elsődlegesen a mikrovállalkozások képesek majd alkalmazkodni a legjobban, hiszen ezek azok a gazdálkodó szervezetek, amelyek legjobban ismerik a helyi adottságokat, leghatékonyabban és leggyorsabban képesek reagálni a környezeti kihívásokra. Összességében tehát azt mondhatjuk, hogy rendkívül agilisan képesek működni, magas innovációs potenciál mentén.

A technikai haladás minél jelentősebben növeli a termelékenységet, a gazdasági növekedésnek annál nagyobbak kell lennie. Jelenleg a negyedik ipari forradalom világában élünk, amelynek fókuszában a gépek, technológiák, és szervezetek információs rendszerekbe, hálózatokba történő fonódása húzódik meg.

6. A GLOBALIZÁCIÓ ÉS AZ ÁLLAMI SZEREPVÁLLALÁS

Dani Rodrik *A globalizáció paradoxona* c. könyvének központi kérdése (Nagy B. 2014 Könyvismertető), hogy vajon fennáll-e a veszélye annak, hogy a globalizáció jelenlegi, hiperglobalizációnak nevezett szakasza aláássa a nemzeti keretek között működő demokráciát. A szerző tárgyalja az állam és a piac viszonyát, ami a közgazdaságtan egyik leginkább vitatott kérdése, és levonja a következtetést: a piac és az állam kiegészítik, nem pedig helyettesítik egymást. A gazdasági élet szereplői pedig nem megállítani vagy visszaforgatni szeretnék a globalizációt, hanem egy új intézményrendszer felállítását és kompenzációs mechanizmusok létrehozását sürgetik. Helyesebb lenne megtalálni az egyensúlyt a piaci liberalizáció és az erős állami beavatkozás között, hiszen a túl nagy piaci szabadság instabillá teszi a világgazdaságot, míg az állam szerepének erősödése protekcionizmushoz és autarkiahoz vezet. A helyzet meghatározásán túl a szerző egy alternatív narratívát is kínál: piac és állam kiegészítik, és nem helyettesítik egymást, jobb piachoz jobb kormányzás kell és a piac akkor fejlődik, ha az állam támogatja.

Mi teszi szükségessé és melyek az állami szerepvállalás fő feladatkörei?

A piac előfeltétele a közösségi intézmények megléte (tulajdonjog biztonsága, szerződések

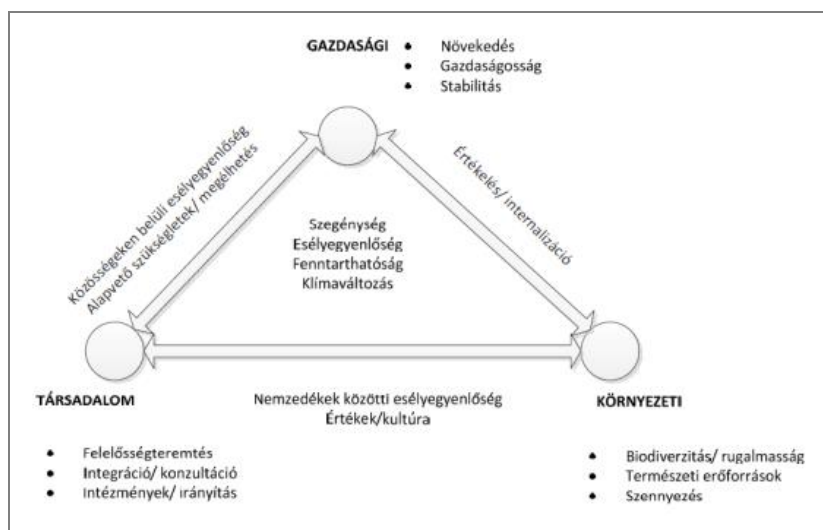
betartása stb.) De a piac közösségi intézményekből való függése túlmutat a tulajdonosi jogokon. A piacok nem képesek saját magukat szabályozni, stabilizálni vagy legitimálni. Az információ kötelező közzétételére, prudenciális (felügyelet által előírt [B.T.] korlátokra, közegészségügyre és közbiztonságra, valamint környezeti és más externáliákra vonatkozó szabályozás hiányában a piac aligha lenne képes jól végezni a dolgát. Központi költségvetés hiányában a piac hajlamos vad „kicsapongásokra” vagy periodikus „alulfoglalkoztatottsági rohamokra”. Szociális háló vagy a kockázatok és egyenlőtlenségek mérséklésére hivatott társadalombiztosítás nélkül a piac nem képes legitimitását sokáig megőrizni. A kapitalizmus szelleme, ahol működik, azt jelenti, hogy sikerül folyamatosan újból és újból feltalálni az önfenntartó piaczgazdaság intézményi bástyáit: a központi bankot, a fiskális politika stabilitását, a tróztellenességet és a szabályozást, a társadalombiztosítást és a politikai demokráciát. (Rodrik, 2014)

A közérdeket szolgáló akaratban, döntésben megjelenő állami beavatkozást és nemzetközi összefogást tesz szükségessé a külső hatások (externáliák) problémája is. Externáliák, azaz külső gazdasági hatások akkor lépnek fel, amikor egy bizonyos tevékenységből származó költségek vagy előnyök olyan szereplőnél jelennek meg, aki a tevékenységben nem kívánt részt venni. Legjellemzőbb példája az externáliáknak a globális vagy lokális környezetszennyezéssel járó tevékenység, illetve a fenntartható fejlődés betartásának alapelvei.

7. FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉS ÉS SHARING ECONOMY

A fenntartható fejlődés azt jelenti, hogy a gazdasági növekedést és társadalmi fejlődést az ökológiai korlátok szabják meg. A közgazdaságtan alapvetően a gazdaság törvényszerűségeinek definiálásával foglalkozik, vagyis a különböző gazdasági jelenségek és viszonyok elemzésével. De a közgazdaságtan tárgya többek között az is, hogy az emberek és a társadalom miként használják fel a szűkösen rendelkezésre álló alternatív módon hasznosítható erőforrásokat. Fontos hangsúlyozni, hogy a gazdaság sohasem önálló szereplő, mert mindig „kiegészül” másik, két fontos kategóriával: a környezettel és a társadalommal (Tóth-Kozma, 2016).

A mai felgyorsult, globális világgazdaság azonban új kihívásokat támaszt a közgazdaságtudomány szakembereivel szemben, és sok esetben az egyetlen megoldást azt jelenti, hogy szakítunk a főirányú közgazdaságtan elveivel. A napjainkban zajló világgazdasági átrendeződés, a (világ)gazdasági válságok, a technológia rohamos fejlődése, a világ népességének átalakulása/növekedése, a világméretű specializációs folyamatok, az egyre erősödő verseny újszerű lépéseket követel. Ez esetben kijelenthető, hogy a gazdaság, a társadalom és a mindezt körülvevő környezet egymás nélkül aligha értelmezhető (Gyulay, 2000). A gazdasági, a társadalmi és a környezeti szempontok egyenlő fontosságának deklarálása fontos kiinduló lépés volt, mivel felszínre hozta, hogy a gazdasági és társadalmi tényezők mellett a környezet sem hanyagolható el (Fleischer, 2006). Amíg tehát a mainstream közgazdaságtan ezeket három egymástól elkülönült kategóriaként értelmezi, addig az újszerű felfogásban három egymásba ágyazott csoportnak feleltethetjük meg amelyek egymással szoros kölcsönhatásban állnak (1. ábra). (Tóth-Kozma, 2016).

1. ábra: A gazdaság, a társadalom és a környezet viszonya
Forrás: Pearce, 1999 alapján

A globalizációról, az állam szerepéről és a fenntartható fejlődésről alkotott téziseket alaposan átírta az robbanásszerű átalakuláson átmenő, az infokommunikációs technológiák (ICT) fejlődésének köszönhető átalakuló tranzakciós tér és ennek nyomán kialakult megosztásos üzleti modell. A sharing economy ma már a 21. század egyik megatrendjeként is értelmezhető. Kijelenthetjük, hogy amilyen mértékben a világgazdaság keretrendszere az ICT hatására változik, fejlődik, olyan mértékben nőnek a potenciálisan közös előnyökkel rendelkező üzletek is. A sharing economy társadalmilag koncentráltabb és felelősségteljesebb gazdaságot képes kialakítani, ami napjainkban rendkívül fontos lenne. A sharing economy jelenségre számos meghatározás létezik. A definíciók közös pontja, hogy mindenhol különbséget tesznek a *peer-to-peer* (amely az egyenlő felek közötti együttműködést hangsúlyozza a hagyományosan vertikális, a vállalatoktól a fogyasztók felé irányuló hierarchikus fogyasztási modellel szemben), a *business-to-consumer* (B2C) és a *business-to-business* (B2B)-modellek között. A közösségi gazdaság P2P-modelljének struktúrájában a kereslet és a kínálat egy platform közreműködésével kerül kapcsolatba egymással.

A Pwc (2015) által, Magyarországon végzett felmérés olyan további realizálható előnyöket is megemlít, mint pl. a gazdasági értelemben vett „vevő és eladó” kölcsönösen előnyös kapcsolata; rugalmasabb gazdasági megoldások; hatékonyság- és eredményességfokozás a vállalatok számára. Mindez a társadalmat alkotó szereplőket újra „összekovácsolhatja” és egy olyan, együttműködésen és bizalom alapuló – a gazdasági racionalitást, valamint a technológiai infrastruktúrát és kulturális összefonódást is figyelembe vevő – új társadalmi rendszert alakít ki, amely képes lesz alapjaiban megváltoztatni a jelenleg uralkodó gazdasági (Kalóz, 2015) és kormányzási mechanizmust. Túróczi (2015) arra hívja fel a figyelmet, hogy a gyorsan változó, versengő világban tudomásul kell venni a minden irányú hatékonyság igényét, ami a jövedelmezőség és növekedés egyik záloga.

A sharing economy egy olyan üzleti modellt foglal magában, amely a már rendelkezésre álló eszközök megosztásán alapszik, és lehetőséget biztosít használói számára, hogy akkor használják azokat, amikor épp szükségük van rá. Belk (2014) a közösségi gazdasági modell által elfoglalt helyet a megosztás és a piaci javak cseréje közé helyezi el. Ezen üzleti modell további sajátossága a tulajdonlásban áll, vagyis az adott eszközöket használója anélkül veheti igénybe, hogy azt megvásárolta volna (Weber, 2014). Hyung és szerzőtársai (2014) a sharing economy modelljét a jövő olyan üzleti modelljének tekintik, amely képes a profitmaximalizálás biztosítására. A sharing economy sajátosságát egy mondatban így foglalhatjuk össze: a saját tulajdonról való lemondás a használati jogok megszerzésének javára.

A PriceWaterhouse (PWC) tanácsadó cég egyik összefoglalójában a következő meghatározást alkotta meg a sharing economy lényegének összefoglalására. „A felhasználók:

- megosztják egymással kihasználatlan kapacitásukat, erőforrásaikat (pl. tárgyi eszköz, szolgáltatás, pénz),
- on-demand jelleggel (a fogyasztási igény felmerülésekor azonnal), rendszerint egy IT platformon keresztül,
- bizalmi alapon, kiemelt jelentőséget tulajdonítva a személyes interakciónak, közösségi élménynek,
- törekedve a fenntarthatóságra

Irodalomjegyzék:

1. Adizes, Ischak (1992): Vállalatok életciklusai, Budapest, HVG Kiadó
2. Angus Deaton (2015): The Great Escape: Health, Wealth, and the Origins of Inequality, Princeton University Press; Reprint edition
3. Artner A. (2016): Tőke, munka és válság a globalizáció korában, Akadémiai Kiadó, Budapest
4. Belk, R. W. (2014): You are what you can access: Sharing and collaborative consumption online. Journal of Business Research, 67(8), 1595–1600.
5. Csath M.: (2014) Közgazdaságtan, Társadalom-gazdaságtan, makroökonómiai alapok, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Budapest
6. Csath M.: (2015): Rendszerváltás a gazdaságban - avagy hogyan tűnt el a magyar ipar?, Kairosz Kiadó, Budapest.
7. Dani Rodrik (2014):: The Globalization Paradox. Democracy and the Future of the World Economy] <http://www.nber.org/papers/w9129> (Letöltés: 2017. március 02. 16 óra 36 perc)
8. Eurostat: (2014) Bruttoinlandprodukt pro Kopf - Jährlichen Daten
9. Fleischer T. (2006): Fenntartható fejlődés: környezeti, társadalmi és gazdasági tényezők. In: Farkas P. – Fóti G.: Magyarország globális környezete 2020-ig. Háttér tanulmányok a magyar külstratégiához I. 290 p. MTA Világgazdasági Kutatóintézet – CEU Center for EU Enlargement Studies, Budapest, pp. 192–202. http://www.vki.hu/~tfleisch/PDF/pdf07/fleischer_fe-fejl-kor-tar-gaz-tenyezok_kumo7.pdf, letöltés dátuma: 2015. 06.13.
10. Fukuyama, F.: (2007) Bizalom - A társadalmi erények és a jólét megteremtése. Somogyi, P. (ford.) Európa Könyvkiadó, Budapest pp. 488-489.
11. Gyulay I. (2000): Fenntartható fejlődés. Miskolc, Ökológiai Intézet a fenntartható fejlődésért Alapítvány, p. 109.
12. Kalóz E. (2015): A közösségi gazdaság: elméleti megfontolások és a gyakorlat jellemzői, Kaleidoszkóp, http://epa.oszk.hu/01900/01963/00047/pdf/EPA01963_informacios_tarsadalom_2015_1_044-067.pdf (Letöltve: 2016. augusztus 28. 11 óra 11 perc)
13. Karmazin Gy.: (2014) A logisztikai szolgáltató vállalatok gazdálkodási sikertényezőinek és stratégia-választásainak hatása a vállalat eredményességére. PhD értekezés, Szent István Egyetem, Gazdálkodás és Szervezéstudományok Doktori Iskola, Gödöllő
14. Karmazin Gy.: (2014) A logisztikai szolgáltató vállalatok gazdálkodási sikertényezőinek és stratégia-választásának hatása a vállalat eredményességére – Fókuszban a vállalati méret. In: Duleba Szabolcs (főszerk.): Logisztikai Évkönyv 2015, Magyar Logisztikai Egyesület, Budapest, 110-115. oldal
15. Katits E.: (2002) Pénzügyi döntések a vállalat életciklusaiban, KJK-Kerszöv Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest
16. Kennedy, R.F.: (1968) Rede über den wahren Reichtum der Nationen; 18.03.1968, University of Kansas
17. Kozma T. – Gyenge B.: (2015) The secret to business success after the crisis a business model in an enterprise. In: Journal of Central European Green Innovation 3 (2), HU ISSN 2064-3004, pp. 71-82. 16. Lentner Cs.: (2013) Bankmenedzsment. Nemzeti Közszolgálati és Tankönyv Kiadó, Budapest
18. Matolcsy Gy.: (2015) Egyensúly és Növekedés, Kairosz Kiadó, Budapest
19. Pataki L., Tangl A. (2017): Az IFRS-ek bevezetésének következményei a vállalkozások számviteli nyilvántartási kötelezettségeire, különös tekintettel a mezőgazdasági vállalkozásokat érintő hatásokra. In: Czeglédy Tamás (szerk.) Managementhajó nemzetközi vizeken: Managementship on International Waters. 200 p. Sopron: Soproni Egyetem Kiadó, 2017. pp. 59-73.
20. PwC Market Communications (2015): Share Economy Repräsentative Bevölkerungsbefragung 2015;

- <https://www.pwc.de/de/digitale-transformation/assets/pwc-bevoelkerungsbefragung-share-economy.pdf> (Letöltve: 2016. szeptember 11. 10 óra 43 perc)
21. Reszegi L. – Juhász P.: (2014) A vállalati teljesítmény nyomában, nem csak tulajdonosoknak és menedzsereknek. Alinea Kiadó, Budapest
22. Simon, H.: (2010) Rejtett Bajnokok a XXI. században, Ford.: Békefi J., Leadership Kft.
23. Stiglitz, J. – Sen, A. – Fitoussi, J.: (2009) The Commission on the Measurement of Economic Performance and Social Progress,
24. Stiglitz, J. (2016): Europa spart sich kaputt: Warum die Krisenpolitik gescheitert ist und der Euro einen Neustart braucht; Siedler Verlag
25. Tóth Róbert – Kozma Tímea (2016): A fenntarthatóság és a környezettudatosság fontossága - vélemények a fenntarthatóság, környezettudatosság vállalati gyakorlatban való érvényesítési lehetőségéről. Acta Carolus,
26. Túróczi Imre (2015): Modern vezetői számviteli módszerek, kontrolling a logisztikában; In: Gyenge Balázs – Kozma Tímea (szerk.) (2015): Folyamatmenedzsment kihívásai; Döntési pontok, kapcsolatok és együttműködési stratégiák a gyakorlatban, Gödöllő, Szent István Egyetem, Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar, Üzleti Tudományok Intézete, Tevékenység-menedzsment és Logisztika Tanszék, ISBN: 978-615-5570-02-5, pp.144.
27. Vajna Istvánné Tangl Anita, Vajna István (2014): Relationship between Inventory and Value Stream Management, In: Leszek Cichobłaziński (szerk.) New Trends in Management in the 21st Century: Cross-Atlantic Perspective. 135 p. Konferencia helye, ideje: Czestochowa, Lengyelország, 2014.06.12-2014.06.13. Czestochowa: Czestochowa University of Technology, 2014. p. 127.
28. Weber, Thomas A (2014): Intermediation in a Sharing Economy: Insurance, Moral Hazard, and Rent Extraction. No. EPFL-ARTICLE-201840.
29. Internet 1.: <http://www.oecdbetterlifeindex.org/de/countries/hungary-de/> (Letöltve: 2015. december 21., 18 óra 52 perc)
30. Internet 2.: Központi Statisztikai Hivatal, A kis- és középvállalkozások jellemzői, 2014. - <https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/regiok/gyorkkv12.pdf> (Letöltve: 2015. december 20. 11 óra 09 perc)
31. http://m.portfolio.hu/vallalatok/it/a_ma_ismert_vilagot_totalisan_elsopri_a_negvedik_ipari_forradalom.237125.html
32. Internet-4. <https://www.lira.hu/hu/konyv/ismeretterjeszto-1/a-nagy-szokes> (letöltve: 2017. február 21.10 óra 34 perc)